

विषय- प्राचीन व्याकरणम् (विषयकोड-1202)

- 1) महाभाष्यस्य रचनाकारः कः? पतञ्जलिः।
- 2) "अथ" शब्देन केषाम् अनुशासनं प्रारभ्यते? शब्दानाम्।
- 3) महाभाष्योपरि "प्रदीपटीका" केन लिखिता? कैयटेन।
- 4) शब्दानुशासनस्य कति प्रमुखप्रयोजनानिसन्ति? चत्वारि।
- 5) केषां रक्षार्थं व्याकरणम् अधिष्यम्? वेदानाम्।
- 6) षडङ्गेषु प्रधानं किमस्ति? व्याकरणम्।
- 7) पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वे सति कः समासो भवति? बहुव्रीहिः।
- 8) शब्दानुशासनस्य कति गौणप्रयोजनानि? एकदश।
- 9) हेलयो हेलयः इति के कुर्वन्ति? असुराः।
- 10) सम्यक् शब्दानि सति कः भवति? धर्मः।
- 11) शब्दस्य कति पादाः सन्ति? त्रीणि।
- 12) स्वैकस्य शब्दस्य बहवः के भवन्ति? अपभ्रंशाः।
- 13) वृत्तिसमवायार्थं केषामुपदेशः कृतः? संवृतादीनाम्।
- 14) गर्गादिबिदादिपाठात् केषां निवृत्तिर्भवति? हेतवः।
- 15) प्रयोजनद्वयसाधनाः के? फलवान्।
- 16) प्रधाने कृते मत्नः किं भवति? ब्राह्मणेन।
- 17) केनावश्यं शब्दाः ज्ञेयाः? यास्तिकाः।
- 18) प्रयाजाः सविभक्तिकाः कार्याः इति के पठन्ति? मजमानः।
- 19) "आर्त्विजिनः" इति शब्दस्य कोऽर्थः? शब्दस्य।
- 20) कस्यन्चत्वारि शृङ्गाणि सन्ति? शब्दस्य।
- 21) लुप्तभरूपे कस्यनिरूपणम् अस्ति? शब्दस्य।
- 22) त्रीणि कुत्र निहिताः सन्ति? गुहायाम्।
- 23) कति वाचः भवन्ति? (महाभाष्यानुसारम्) चत्वारि। चतस्रः।
- 24) जातस्य पुत्रस्य नामकरणं कति दिवसेषु कुर्यात्? एकदशे।
- 25) कमधीत्यजनाः त्वरिता वक्तारः भवन्ति? वेदम्।
- 26) अक्षयनियमेन कस्य प्रतिषेधो भवति? अक्षयस्य।
- 27) गावी इत्यादयः शब्दाः कस्य अपभ्रंशाः सन्ति? गोः।
- 28) बृहस्पतिः कस्मै शब्दपरायणं प्रोवाच? इन्द्राय।
- 29) कतिभिर्प्रकारैः विद्योपयुक्ता भवति? चतुर्भिः।
- 30) अधिकारार्थं कस्य शब्दस्य प्रयोगः कृतः? अथ।
- 31) लघुनोपायेन के ज्ञातुं शक्याः? शब्दाः।
- 32) समासन्तोदात्तत्वं भवति क्व बहुव्रीहिः स्व-तत्तत्पुरुषः ग-अत्यमीभावः च-इच्छः।
- 33) वाग्वज्रो शब्दः क्व टन्ति? मजमानम्।

- (34) कति वाक्परिमिता पदानि सन्ति? चत्वारि।
- (35) वाच्ये का निदिता भवति? भद्रा लक्ष्मी।
- युग्ममेलनं कुरुत -
- 36 न सर्वैः लिङ्गैः - दीर्घसप्तवत्।
- 37 कपिलः, शुक्लः, नीलः - भद्रयाः
- 38 पञ्चपञ्चरथाः - गुणाः
- 39 प्रियतद्विताः - मन्त्राः
- 40 अप्रयुक्ते - दाक्षिणात्याः।
- 41 पाणिनीयशिक्षानुसारेण कति वर्णाः सन्ति? 63/64
- 42 कति स्पर्शवर्णाः सन्ति? 25
- 43 कति मूर्धन्यवर्णाः सन्ति?
- 44 कति यमाः सन्ति? 4
- 45 कति उच्चारणस्थानानि सन्ति? अष्ट।
- 46 कवर्गस्य उच्चारणस्थानं किम् अस्ति? (बिद्धामूलम्)
- 47 "ह" वर्णे अकारस्य कति मात्रा समाविष्टा? अर्धमात्रा।
- 48 आश्रयस्थानभागिनः के? अयोगवाहाः।
- 49 अधमपाठकस्य कति दोषाः सन्ति? षड्।
- 50 प्रातः उरःस्थितानां स्वरानामुच्चारणं कीदृशं करणीयम्? शार्दूलवत्।
- 51 वेदस्य द्रव्यं किम् अस्ति? पादौ
- 52 वेदस्य मुखं किम् अस्ति? व्याकरणम्।
- 53 केषां करणं विवृतमस्ति? स्वरानामुच्चारणं च।
- 54 रंगस्य मूर्धनि कति मात्रा भवति? अर्धमात्रा।
- 55 कनिष्ठिका कस्य स्वरस्य सूचिका अस्ति? अनुदात्तस्य।
- 56 पराश्रितौ के? एकपृषौ।
- 57 पाणिनीयशिक्षायाः कति खण्डानि सन्ति? एकादश
- 58 भगवच्छङ्करः शिक्षां कस्मै प्रददात्? दाक्षीपुत्राय
- 59 वर्णोच्चारणे आत्मा कं प्रेरयति? मनः
- 60 पञ्चविभागाः केषां सन्ति? वर्णानाम्।
- 61 स्वरितप्रभवा के? षड्जमधमपञ्चमा
- 62 ईषन्नादाः के? यथाः जशाश्च।
- 63 वेदस्य कति अङ्गानि सन्ति? षट्।
- 64 चाषः इति शब्दस्य कोऽर्थः? मीलकण्ठः
- 65 शिखी कति मात्रां रोति? त्रिमात्रम्

- 1) ध्वनि विषये लिखत ?
- 2) शब्दानुशासनस्य मुख्यप्रयोजनानां ^{नामानि} लिखत ?
- 3) ऊहप्रयोजनस्य विषये लिखत ?
- 4) असन्देहप्रयोजनस्य उदाहरणं लिखत ?
- 5) दुष्टशब्दस्य उदाहरणं लिखत ?
- 6) मस्तु प्रमुञ्चते इत्यस्य व्याख्यानं कुरुत ?
- 7) अविद्यांसः प्रयोजनस्य श्लोकं लिखत ?
- 8) सविभ्रान्तकाः इत्यस्य विशदपूर्वकं समासनाम लिखत ?
- 9) त्रयोभस्यपादाः इत्यत्र त्रिशब्देन किं विवक्षितम् अस्ति लिखत ?
- 10) सप्त विभक्तयः शब्दस्य किम् लन्ति लिखत ? (किम् अङ्गम्)
- 11) कति वच्यः ~~स्य~~ तासां नामानि लिखत ?
- 12) उत त्वः प्रयोजनस्य किम् उदाहरणम् लिखत ?
- 13) "सन्तुमिव तितउना पुनन्तः" इति श्लोकं लिखत ?
- 14) महाभाष्यानुसारेण धर्मनियमः इत्यस्य विशदपूर्वकं समासनामानि लिखत ?
- 15) व्याकरणशब्दस्य व्याख्यां कुरुत ?
- 16) अश्वमुदयः केन प्राप्यते लिखत ?
- 17) शब्दाऽप्रतिपत्ति विषये लिखत ?
- 18) व्याख्यानं नाम किम्, निरूपयत ?
- 19) लक्ष्यलक्षणां किम् परिभाषत ?
- 20) वृत्ति समवामः इत्यस्य समासविग्रहान् लिखत ?
- 21) इष्टबुद्धयर्थः वर्णानामुपदेशाः कथं लिखत ?
- 22) श्वेतो धावति कस्योदाहरणं लिखत ?
- 23) प्रयोजनद्वयसाधकाः के लिखत ?
- 24) संवृतादीनां निवृत्तिः कस्मात् भवति, लिखत ?
- 25) वर्णोपदेशस्य मुख्यं फलं किम् ?
- 26) प्रमाहारशब्दस्य व्युत्पत्तिं कुरुत ?
- 27) "वैयाकरणस्य" शब्दस्य विवेचनं कुरुत ?
- 28) "वाक्यादघाहारः" किं भवति लिखत ?
- 29) "ते तुल्यं वेदशब्देन" इत्यस्मिन् विषये लिखत ?
- 30) सम्भक्त्यातः इत्यस्य तात्पर्यं लिखत ?
- 31) कति अध्वर्युशारवाः लिखत ?
- 32) "भाधर्वठाः" इत्यस्य विशदं कुरुत ?
- 33) प्रियतद्विताः दाक्षिणात्याः इत्यस्य व्याख्यानं कुरुत ?

- 34 नित्यस्य लक्षणं लिखत ?
- 35 मंगलदीनि इत्यस्य सविग्रहं समासनाम लिखत ?
- 36 शब्दानुशासनम् इति कस्य रचना लिखत ?
- 37 पदार्थनिर्णये कति पक्षाः सन्ति नामानि लिखत ?
- 38 अध्ययनियमेन कस्य प्रतिषेधो गम्यते ?
- 39 संस्कारोत्तरकालं के कम् अधीयते ?
- 40 दशमुत्तरकालं कस्य नाम विदध्यात् ?

ग-

दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः

- ① महाभाष्यानुसारं लौकिकानां वैदिकानां च शब्दानाम् उदाहरणं लिखत ?
- ② "चत्वारि शृंगाणि" इत्यस्य श्लोकस्य व्याख्यां कुरुत ?
- ③ व्याकरणाध्ययनेन वेदानां रक्षा कथं संभवति, परिभाषत ?
- ④ आनुषङ्गिक प्रयोजनानां नाम लिखत ?
- ⑤ शब्दानि धर्मः प्रयोगे वा वर्णयत ?
- ⑥ "दुष्टः शब्दः स्वरतो वर्णतो वा" इत्यस्य श्लोकस्य व्याख्यां कुरुत ?
- ⑦ मंगलान्तरास्य का उपादेयता लिखत ?
- ⑧ सिद्धे शब्दोर्ध्वे सम्बन्धे इत्यस्य निरूपणं कुरुत ?
- ⑨ "यस्तु प्रयुङ्क्ते" इति श्लोकश्रुतिपूर्वकं विवेचनं कुरुत ?
- ⑩ शब्दानि धर्मः प्रयोगे वा यदधीतं प्रयोजनस्य निरूपणं कुरुत ?
- ⑪ शब्दस्य नित्यादनित्यविवेचनं कुरुत ?
- ⑫ वर्णानुपदेशः कथम् ? निरूपयत ?
- ⑬ उत्तमपाठस्य कति गुणाः, तेषां नामानि लिखत ?
- ⑭ व्याघ्री यथा हरेन् इति श्लोकस्य व्याख्यां कुरुत ?
- ⑮ छन्दः पादौ तु ----- अक्षलोके महीयते ? श्लोकं प्ररूपयत ?
- ⑯ स्वराणां कति आश्रयाः तान् लिखत ?
- ⑰ मन्त्रहीनत्वविषये सोदाहरणं लिखत ?
- ⑱ हस्तस्य विधिना वेदपाठेन किं भवति लिखत ?
- ⑲ मेनासासमाभ्यायमाधिगम्य महेश्वरात् इति श्लोकस्य व्याख्यां कुरुत ?
- ⑳ पाणिनीयशिक्षायाः अध्ययनं किमर्थम् आवश्यकं सविस्तरं लिखत ?

डा. कमलेश कुमार पाण्डेय

मा. शिक्षकः
शा.स.स. स्कूल विडला बेलोनी, स्त.

- 1 कति स्वरवर्णाः तान् लिखत ?
- 2 दन्त्यवर्णाः लिखत ?
- 3 अयोगवादान् वर्णान् लिखत ?
- 4 वर्णानामुच्चारणं कथं (कीदृशं) करणीयम् ?
- 5 यणवर्णानाम् आभ्यन्तरप्रयत्नं किम् अस्ति ?
- 6 कति बालप्रयत्नाः भवन्ति, नामानि लिखत ?
- 7 ~~स्विस~~ वेदस्य कति अङ्गानि ताणि लिखत ?
- 8 "नवपदशाय्या" इत्यस्य विवेचनं कुरुत ?
- 9 अन्तोदात्तस्य उदाहरणं लिखत ?
- 10 नीचस्वरितं पदं किम् लिखत ?
- 11 अनुदात्तपदस्य उदाहरणं लिखत ?
- 12 कर्णमूलीयः कः ? लिखत ?
- 13 लुतस्य कति मात्राः भवन्ति लिखत ?
- 14 वायसः कति मात्रायां वदते ।
- 15 कीदृशेन अच्चार्येण न पठितव्यम् ? लिखत
- 16 यजमानं कः स्तित्ति ?
- 17 वियोनिं कः आधिगच्छति ?
- 18 अक्षरसमाभ्यायं केन प्रोक्तम् ?
- 19 अक्षरसमाभ्यायशब्दास्य किं तात्पर्यम् अस्ति ?
- 20 "त्रिनयनम्" विग्रहपूर्वकं समासनाम लिखत ?
- 21 कति अनुनासिकवर्णाः सन्ति, तान् लिखत ?
- 22 स्वरणां कति भेदाः भवन्ति, लिखत ?
- 23 मारुतः कं जनयति ?
- 24 मारुतं कः प्रेषयति ?
- 25 अचाम् आभ्यन्तरप्रयत्नं किम् ? (पाणिनीयशिक्षानुसारेण) लिखत
- 26 कः ब्रह्मलोके महीपते ?

- 1 तल्प्रत्ययान्ताः शब्दाः कस्मिन् लिङ्गे भवन्ति ? स्त्रीलिङ्गे।
- 2 विंशतिः कति पर्यन्तम् शब्दाः स्त्रीलिङ्गे प्रयुक्ता भवन्ति ? नवतिप
- 3 तिथिताडिरुचिवीष्यादीनां किं लिङ्गम् आस्ति ? स्त्रीलिङ्गम्।
- 4 पृथिमा, मृदिमा इत्यादयः शब्दाः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुक्ता भवन्ति ? पुंसि
- 5 उकारान्ताः शब्दाः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुक्ता भवन्ति ? पुंसि
- 6 अप्प्रत्ययान्ताः शब्दाः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुक्ता भवन्ति ? पुंसि
- 7 क्यन्तो ध्रुः इत्यस्य तात्पर्यं लिखत ? पुंसि
- 8 शोशब्दस्य लिङ्गं लिखत ? स्त्रीलिङ्गम्
- 9 बाणकाण्डो इत्यनयोः किं लिङ्गं वर्तते ? स्त्रीलिङ्गम्
- 10 सक्तु शब्दः कस्मिन् लिङ्गे भवति ? स्त्रीलिङ्गे
- 11 भन्नाशन्तकोपधशब्दानां लिङ्गनिर्धारणं कुरुत ? स्त्रीलिङ्गे
- 12 कीदृशः पथिशब्दान्तशब्दः नपुंसकलिङ्गे भवति ? नपुंसकलिङ्गे
- 13 अञ्जलिशब्दः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुक्तो भवति ? स्त्रीलिङ्गे
- 14 षष्ठमण्डकरणस्य कति शब्दाः सन्ति ? 10
- 15 पतसमानससाहसाः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुज्यन्ते ? स्त्रीलिङ्गे
- 16 देवार्थभिनः शुकशब्दः कस्मिन् लिङ्गे भवति ? स्त्रीलिङ्गे
- 17 अव्ययीभाक्समासनिष्पन्नः शब्दः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुक्तः भवति ? स्त्रीलिङ्गे
- 18 तत्पुरुषसमासमुक्तः सुरादिशब्दान्तः शब्दः कस्मिन् लिङ्गे भवति ? स्त्रीलिङ्गे
- 19 द्विगुसमासनिष्पन्नः शब्दः कस्मिन् लिङ्गे भवति ? स्त्रीलिङ्गे
- 20 पुण्याहशब्दः कस्मिन् लिङ्गे प्रयुक्तो भवति ? स्त्रीलिङ्गे

दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः

- 1 क्रतुपुरुषकपोलगुल्फमेधाभिधानानि इत्यस्य व्याख्यां कुरुत ?
- 2 कटकनीक --- सूत्रं प्रश्रयत ?
- 3 समाहाससमासनिष्पन्नाः शब्दाः कस्मिन् लिङ्गे भवन्ति, सोदाहरणं लिखत ?
- 4 "दाराक्षतलाजासूनां बहुल्वं च" इत्यस्य व्याख्यां कुरुत ?
- 5
- 6 दाराग्रस्फारतक --- पूर्णं सूत्रं लिखत ?